

EUROPEAN POLICY BRIEF

MYWEB: MEASURING YOUTH WELL-BEING – ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

YOUNG PEOPLE'S WELL-BEING IN GREECE

Αυτό το πρώτο κείμενο πολιτικής του ερευνητικού προγράμματος MYWEB (FP7) με τη συμμετοχή 11 χωρών καταγράφει τα ευρήματα σε εθνικό επίπεδο και τις προτάσεις πολιτικής που προκύπτουν για την Ελλάδα.

Πρόγραμμα σε εξέλιξη

Έναρξη: Μάρτιος 2014

Ιούνιος 2016

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

In this first policy brief, we focus on what young people 15-20 years old said during our research about their well-being and quality of life, their future, their anxieties about their studies and/or their employment, and their thoughts of emigrating. These issues were of high concern among young people and seem to have a direct or indirect impact on their well-being since they feel stressed and anxious, sometimes they get nervous and/or pessimistic about their future, arguing that they study a lot, especially in the last two school years in order to be prepared for the university exams (to access the university school they want). After presenting our findings, we will draw on them and make relevant policy recommendations on how policy makers should deal with a very crucial issue in contemporary Greece under crisis, which has direct and indirect implications for the issues of youth employment, school curriculum, young people's leisure time, and their quality of life. For example, it is suggested to reduce school work and exams in order to make young people feel less pressed and give them the extra free time which they ask for; support youth entrepreneurship in order to confront youth unemployment and 'brain drain', and confront everyday problems, especially for young people with disabilities.

Το MYWEB (Measuring Youth Well-Being) είναι ένα έργο χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του έβδομου πλαισίου στήριξης (FP7) το οποίο έχει ως στόχο να αξιολογήσει τη σκοπιμότητα έναρξης μίας ευρωπαϊκής μακροχρόνιας μελέτης για τα παιδιά και τους νέους. Δεκατρία πανεπιστήμια και ερευνητικοί οργανισμοί από έντεκα ευρωπαϊκές χώρες συνεργάζονται με στόχο την αξιολόγηση των υπαρχόντων δεδομένων και πληροφοριών, αλλά και των προτεραιοτήτων που θέτει η τρέχουσα πολιτική σχετικά με την ευημερία των παιδιών και των νέων, αντιμετωπίζοντας ταυτόχρονα τη μεθοδολογική πρόκληση μίας νέας μακροχρόνιας έρευνας.

Τα βασικά πεδία ενδιαφέροντος του προγράμματος είναι τα ακόλουθα:

- η μέτρηση αντικειμενικών και υποκειμενικών κριτηρίων ευημερίας
- η μέτρηση υγείας, ευημερίας και φτώχειας
- οι οικογενειακές εμπειρίες, όπως η διάλυση οικογένειας, η επανασύσταση οικογένειας και οι επιπτώσεις στα παιδιά
- οι εκπαιδευτικές πορείες και εμπειρίες
- η μετάβαση από το σχολείο στην εργασία
- η δημιουργία σχέσεων ανάμεσα στους νέους (και η διάλυση σχέσεων)
- η απόκτηση παιδιών και η δημιουργία οικογένειας (και η διάλυση οικογένειας)
- οι εμπειρίες στέγασης
- η χαρτογράφηση των εν εξελίξει εμπειριών από τη δημιουργία φιλικών δικτύων καθώς και των δυναμικών τους
- η συμμετοχή σε οργανώσεις, κοινωνικές δραστηριότητες και δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου
- η αποτύπωση των εμπειριών των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων

Το πρόγραμμα παρέχει μία εμπειριστατωμένη και σφαιρική εικόνα των στοιχείων που απαιτούνται προκειμένου να εμπλουτισθούν και να αναπροσαρμοστούν οι ευρωπαϊκές πολιτικές που στοχεύουν στην προώθηση πολιτικών ευημερίας για παιδιά και νέους.

Πιο συγκεκριμένα:

- Μιλήσαμε με νέους ανθρώπους για να μας πουν οι ίδιοι πώς ερμηνεύουν διαφορετικές πτυχές της ευημερίας. Επιπλέον, συνεισέφεραν στην επιλογή ερευνητικών εργαλείων αλλά και στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τους κατάλληλους τρόπους συλλογής δεδομένων.
- Συμμετείχαν ειδικοί από διοικητικούς/κυβερνητικούς φορείς, ΜΚΟ, εκπαιδευτικούς φορείς προκειμένου να καθοριστεί η κατάλληλη στρατηγική χρήσης/συλλογής δεδομένων για τη μελέτη της ευημερίας.
- Αξιολογήσαμε σύγχρονες πηγές δεδομένων, τόσο θεσμικές όσο και ερευνητικές.
- Διαμορφώσαμε, ελέγξαμε και αξιολογήσαμε μία νέα μεθοδολογία έρευνας.

Σκοπός του κειμένου πολιτικής

Βασικός σκοπός αυτού του κειμένου πολιτικής είναι να παρουσιάσει εν συντομία τα ευρήματα τα οποία προέκυψαν από το ερευνητικό πρόγραμμα σχετικά με την ευημερία και την ποιότητα ζωής των νέων ηλικίας 15 έως 20 ετών στην Ελλάδα σε μία δύσκολη κοινωνικο-οικονομική συγκυρία και εν συνεχεία να καταθέσει ορισμένες προτάσεις που συνδέονται με την ποιότητα ζωής των νέων και αφορούν στο μέλλον τους και πιο συγκεκριμένα στην εκπαίδευση, στην εργασία, στα καθημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζουν, κ.ά., προκειμένου αυτά να

ληφθούν υπόψη από εκείνους που λαμβάνουν αποφάσεις για τους νέους σε εθνικό, αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και από εκείνους που ασχολούνται με τους νέους (ΜΚΟ, εκπαιδευτικοί, κτλ.).

ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ

Ένα βασικό εύρημα που προέκυψε από την εν λόγω έρευνα ήταν ότι οι νέοι αντιλαμβάνονται την έννοια της ποιότητας ζωής ή της ευημερίας σε σχέση με δύο βασικούς παράγοντες: την υγεία (σωματική και ψυχολογική) και το κοινωνικό περιβάλλον, τις κοινωνικές σχέσεις που διατηρούν αφενός με την οικογένεια, η οποία αποτελεί τον στενό πυρήνα του κοινωνικού τους περιβάλλοντος και αφετέρου με τους φίλους τους. Δύο επιπλέον παράγοντες που αναφέρθηκαν ως σημαντικοί για την ποιότητα ζωής ήταν η οικονομική ευημερία, προκειμένου να μπορούν να κάνουν πράγματα που θέλουν και να μπορέσουν να επιτύχουν τους στόχους τους, αλλά και η ελευθερία που διαθέτουν προκειμένου να μπορούν να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους και εκείνα τα πράγματα που επιθυμούν.

Όλοι σχεδόν οι ερωτώμενοι υποστήριξαν ότι δεν διαθέτουν αρκετό ελεύθερο χρόνο και ότι η κοινωνία συνολικά έχει μεγάλες προσδοκίες από τους ίδιους. Αυτό συνεπάγεται πολλές εξωσχολικές δραστηριότητες, αλλά και μελέτη μαθημάτων που τους προκαλεί πίεση και άγχος. Για το λόγο αυτό υποστήριξαν ότι ο ελεύθερος χρόνος είναι πολύ σημαντικός προκειμένου να μπορούν να χαλαρώνουν λίγο, να διασκεδάζουν και να κάνουν παρέα με φίλους. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα θεωρείται πολύ φορτωμένο και δήλωσαν απογοητευμένοι από τις συνεχείς αλλαγές σε εκπαιδευτικά και εξεταστικά συστήματα. Προφανώς, και οι ίδιοι οι γονείς οφείλουν να μην πιέζουν τα παιδιά και να μην τα φορτώνουν με τις δικές τους προσδοκίες και επιθυμίες, διότι η καλλιέργεια ανταγωνιστικού πνεύματος οδηγεί στη φόρτωση του ατομικού προγράμματος του παιδιού με συνέπεια την αύξηση της πίεσης και την απουσία ευχαρίστησης.

Η οικονομική κρίση και η υψηλή ανεργία των νέων ήταν ένα σημείο αναφοράς κατά τη διάρκεια της έρευνας. Ορισμένοι υποστήριξαν ότι η κρίση ενδέχεται να είναι μία ευκαιρία για τους νέους, ενώ για άλλους φαίνεται να έχει επιπτώσεις στην οικογένεια (μειώσεις μισθών, ανεργία) και κατά συνέπεια στους ίδιους, στην ποιότητα ζωής τους και στην επίτευξη των στόχων τους στο μέλλον, θεωρώντας ότι τους θέτει περιορισμούς και ότι δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες με άλλους νέους στην Ελλάδα, αλλά κυρίως στο εξωτερικό. Μία σημαντική παράμετρος της οικονομικής κρίσης που αναφέρθηκε ήταν η πιθανή μετανάστευση των νέων στο εξωτερικό. Όλοι σχεδόν ανέφεραν ότι το έχουν σκεφτεί ως ενδεχόμενο και ορισμένοι είπαν ότι σκέφτονται να φύγουν για σπουδές και μετά για να μείνουν μόνιμα στο εξωτερικό, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι τους παροτρύνουν και οι γονείς τους. Συνολικά, η κρίση τους προκαλεί άγχος για το μέλλον και αυτό είναι κάτι που φαίνεται να έχει επίπτωση στην ποιότητα ζωής τους.

Ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση δύο συμμετεχόντων νέων με ειδικές ανάγκες που υποστήριξαν ότι η ποιότητα ζωής τους είναι αρκετά χαμηλή, διότι αισθάνονται κοινωνικά αποκλεισμένοι και ότι έχουν βοήθεια μόνο από τις οικογένειές τους, ενώ το κράτος και η κοινωνική πρόνοια δεν βοηθούν στη διατήρηση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου ποιότητας ζωής.

Βασική παράμετρος και κοινή συνισταμένη όλων των παραπάνω, όπως διατυπώθηκε ρητά κατά την έρευνα, είναι ότι η κοινωνία συνολικά και ειδικότερα το πολιτικό σύστημα αγνοούν τους νέους, η φωνή τους δεν ακούγεται και οι απόψεις τους δεν λαμβάνονται υπόψη ιδίως σε ό,τι αφορά στο εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτό τους οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι πολιτικοί αδιαφορούν για τους νέους και δεν τους λαμβάνουν υπόψη και αυτή η αγνόηση που αισθάνονται είναι ιδιαίτερα προβληματική και επικίνδυνη για την απαξίωση της κοινωνίας και του πολιτικού συστήματος. Ενδεικτικό αυτού είναι το γεγονός ότι σχεδόν όλοι δήλωσαν ότι η συμμετοχή τους στην έρευνα είναι πολύ σημαντική, διότι τους δίνει ένα βήμα να ακουστούν τα προβλήματα και η φωνή τους, αν και αναρωτήθηκαν αν οι πολιτικοί θα τους ακούσουν. Επιπλέον, εξέφρασαν τη διάθεση να συμμετάσχουν και σε πιθανή μελλοντική μακροχρόνια ή βραχυχρόνια έρευνα για την ποιότητα ζωής τους, για τον ίδιο λόγο και αυτό καταδεικνύει την ανάγκη διεξαγωγής μίας μακροχρόνιας έρευνας για την ποιότητα ζωής των νέων που θα προσεγγίσει με μεγαλύτερη ακρίβεια και σε βάθος την υπάρχουσα κατάσταση και θα είναι περισσότερο αναλυτική.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω ευρήματα τίθεται το ερώτημα του τι μπορεί να γίνει. Δύο είναι οι βασικές θεματικές που πρέπει να απασχολήσουν όσους εφαρμόζουν πολιτικές για τους νέους: το σχολείο και το σχολικό πρόγραμμα και η ανεργία των νέων. Ως προς το σχολείο τίθεται επιτακτικά από τους νέους ηλικίας 15 ετών και άνω το θέμα της απουσίας ελεύθερου χρόνου. Κατά συνέπεια χρειάζονται πολιτικές που θα συνδράμουν στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου των μαθητών και αυτό μπορεί να γίνει μέσω της μείωσης του φόρτου εργασίας είτε εντός είτε εκτός του σχολείου καθώς και μέσω της μείωσης των εξετάσεων, ιδίως τώρα που συζητείται η αναμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος. Βέβαια, οι όποιες επιλογές πρέπει να έχουν έναν σχετικά σταθερό χαρακτήρα, διότι οι συνεχείς αλλαγές εκλαμβάνονται αρνητικά από τους νέους. Επίσης, είναι κρίσιμο να ακουστεί η φωνή των νέων, ιδίως των μαθητών, σε αυτή τη διαδικασία για να γίνει αντιληπτό πώς βιώνουν οι ίδιοι την υπάρχουσα κατάσταση εντός του σχολείου και για να μην αισθανθούν ακόμα μία φορά ματαίωση επειδή οι πολιτικοί τους αγνοούν. Απαιτείται δηλαδή διάλογος και με τη μαθητική κοινότητα προτού ληφθούν οι όποιες αποφάσεις. Μία ακόμα λύση προς την αποφόρτιση των μαθητών θα ήταν το σχολείο να δίνει ένα πτυχίο ξένης γλώσσας με την ολοκλήρωσή του, αναγνωρισμένο και ισότιμο με τα φροντιστηριακά ούτως ώστε να αποφορτιστεί έστω και κατ'ελάχιστον η εξωσχολική δραστηριότητα των μαθητών. Επιπλέον, ίσως απαιτείται αποσύνδεση του σχολείου από την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο για τη μείωση του άγχους των μαθητών.

Το δεύτερο πεδίο είναι εκείνο της ανεργίας των νέων και γενικότερα της αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης. Η αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων μέσω καινοτόμων πολιτικών, π.χ. της ενίσχυσης της νεανικής επιχειρηματικότητας, της επένδυσης σε νέες τεχνολογίες είναι πολύ σημαντική προκειμένου να ανασχεθεί ένα ρεύμα φυγής προς το εξωτερικό, διότι φαίνεται πλέον ότι μεταξύ των νέων έχει καλλιεργηθεί και ενδεχομένως παγιωθεί η αντίληψη ότι η μετανάστευση στο εξωτερικό είναι μία πιθανή επιλογή.

Τέλος, και εκτός των δύο παραπάνω θεμάτων που επίσης αφορούν τους νέους με ειδικές ανάγκες, απαιτείται ειδική μέριμνα προκειμένου οι νέοι με ειδικές ανάγκες να μην αισθάνονται αποκλεισμένοι ούτε σε θέματα καθημερινότητας π.χ. προσβασιμότητας σε δημόσιους χώρους ούτε σε θέματα εκπαίδευσης, όπως συνέβη πριν από λίγα χρόνια με τον τυφλό φοιτητή στη Θεσσαλονίκη και την αδυναμία εκπαίδευσής του σε πανεπιστημιακό επίπεδο.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ

Τα ευρήματα τα οποία παρουσιάζονται στο παρόν κείμενο πολιτικής βασίζονται κατά κύριο λόγο στο πακέτο εργασίας 4 το οποίο είχε ως στοχο τη διαξαγωγή συνεντεύξεων και ομάδων εστίασης (focus groups) με παιδιά και νέους με αντικείμενο και σκοπό να καταγραφεί ο τρόπος που αντιλαμβάνονται την ευημερία και την ποιότητα ζωής και τον εντοπισμό πιθανών προβλημάτων και εμποδίων ως προς την ικανοποίηση αυτών των συνθηκών. Για το σκοπό αυτό διεξήχθησαν 5 συνεντεύξεις με νέους ηλικίας 15-16 ετών, 5 συνεντεύξεις με νέους οι οποίοι δραστηριοποιούνταν σε οποιοσδήποτε κοινωνικο-πολιτικές ομάδες (π.χ. ΜΚΟ, πολιτικές νεολαίες, εθελοντικές ομάδες, κτλ.) 16-20 ετών, και 5 συνεντεύξεις με νέους ηλικίας 16-20 ετών που δεν συμμετείχαν σε κάποια κοινωνικο-πολιτική δραστηριότητα. Επιπλέον, διεξήχθη μία ομάδα εστίασης (focus group) με νέους οι οποίοι δραστηριοποιούνταν σε οποιοσδήποτε κοινωνικο-πολιτικές ομάδες (π.χ. ΜΚΟ, πολιτικές νεολαίες, εθελοντικές ομάδες, κτλ.) 16-18 ετών και μία ομάδα εστίασης (focus group) με νέους ηλικίας 16-20 ετών που δεν συμμετείχαν σε κάποια κοινωνικο-πολιτική δραστηριότητα. Για τη διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκαν 2 σχολεία, ένα δημόσιο δημοτικό για τα παιδιά ηλικίας 10-12 ετών που συμμετείχαν στην έρευνα, (για τα ευρήματα αυτά θα γίνει λόγος στο δεύτερο κείμενο πολιτικής) και ένα ιδιωτικό σχολείο με παιδιά ηλικίας 15-16 ετών. Οι νέοι μεγαλύτερης ηλικίας ήταν κυρίως φοιτητές, εργαζόμενοι και άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι συνεντεύξεις και οι ομάδες εστίασης έλαβαν χώρα είτε στο σχολείο στο οποίο φοιτούν τα παιδιά έπειτα από επικοινωνία και σχετική άδεια από τη διοίκηση του σχολείου είτε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο έπειτα από επικοινωνία με τους συμμετέχοντες για τις μεγαλύτερες ηλικίες. Όλοι οι συμμετέχοντες ή οι γονείς τους υπέγραψαν σχετική φόρμα συναίνεσης, ενώ σε κάθε περίπτωση οι γονείς ανηλίκων είχαν ενημερωθεί για την έρευνα.

Ύστερα από τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων το υλικό που συγκεντρώθηκε αναλύθηκε από την ερευνητική ομάδα και έγινε προσπάθεια να απαντηθούν βασικά ερωτήματα σχετικά με την ευημερία και την ποιότητα ζωής των νέων, όπως αν κατανοούν τον όρο ευημερία/ ποιότητα ζωής, πώς τον αντιλαμβάνονται, αν αντιμετωπίζουν προβλήματα στην καθημερινότητά τους, τι σημαίνει γι' αυτούς ποιότητα ζωής, και αν θα συμμετείχαν σε κάποια μακροχρόνια έρευνα στο μέλλον με αυτό το θέμα. Τα ευρήματα που προέκυψαν καταγράφηκαν στην σχετική έκθεση του πακέτου εργασίας 4.

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Μέτρηση της ευημερίας και της ποιότητας ζωής των νέων (Measuring Youth Well-Being - MYWeB)

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ

Καθηγητής Gary Pollock, Manchester Metropolitan University.
G.pollock@mmu.ac.uk

ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ

Manchester Metropolitan University, UK

University of Bremen, Germany
Pompeu Fabra University, Spain
Ivo Pilar Institute, Croatia
University of Debrecen, Hungary
Daugavpils University, Latvia
Panteion University, Greece
Tallinn University, Estonia
University of SS Cyril and Methodius, Slovakia
University of Lisbon, Portugal
Caucasus Research Resource Centres, Georgia
University of Essex, UK
University of Cambridge, UK
Catalan Youth Agency, Spain

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

FP7 Framework Programme for Research of the European Union –
Coordinating Support action

ΔΙΑΡΚΕΙΑ

30 μήνες

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Συμμετοχή ΕΕ: 1.49 εκκατομύρια ευρώ

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ

www.fp7-myweb.eu

**ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ**

Επιστημονικά υπεύθυνη είναι η καθηγήτρια Κοινωνιολογίας (Τμήμα Ψυχολογίας
Παντείου Πανεπιστημίου) κα Αλεξάνδρα Κορωναίου.

Επικοινωνία:

Γιώργιος Αλεξιάς, Αν.Καθηγητής Παντείου Παν/μίου galexias@yahoo.gr

Αλέξανδρος Σακελλαρίου, sociology.panteion@gmail.com και

Ειρήνη Χιωτάκη-Πούλου, i.chiotaki@gmail.com

Γιώργος Βάγια, george.vayias@gmail.com

**ΆΛΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ**

Summary of a review of Child and Youth Wellbeing Policy in Europe

<http://fp7-myweb.eu/delphi/policy-summary>

Overview of the Delphi survey results

<http://fp7-myweb.eu/delphi/delphi-results>